

Kva skjer i Bygde-Norge? Norske bygders rolle i den grønne omstillinga

Seniorforskar Reidar Almås,
Ruralis- Institutt for rural- og regionalforskning

Foredrag på Hardangerkonferansen
Ulvik, 8. november 2023

Ruralis

Institutt for rural- og regionalforskning

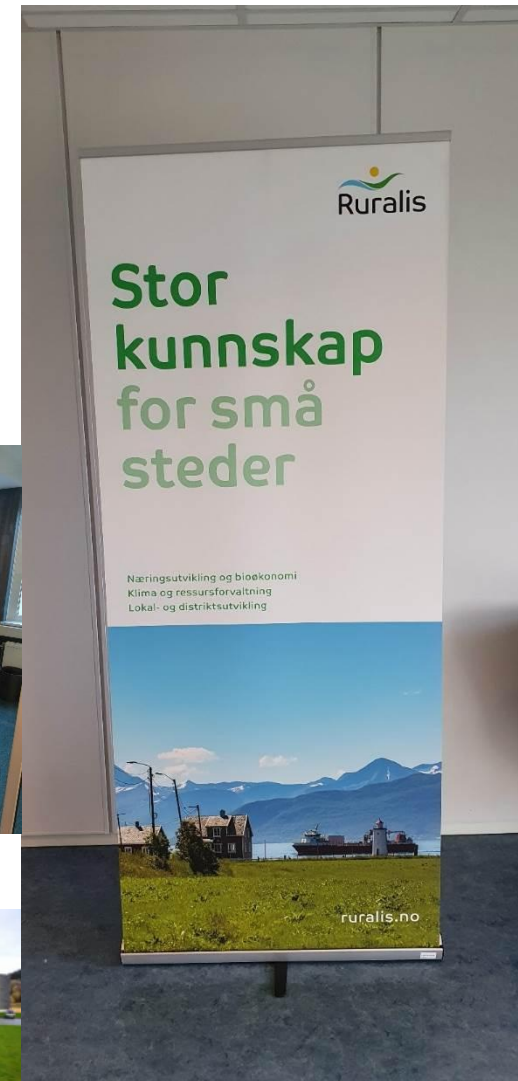
- Før kjent som Norsk senter for bygdeforskning
- Privat stiftelse, nært samarbeid NTNU
- 36 tilsette på heiltid eller deltid
- Distriktskontor i Oslo
- Direktør Svein Frisvoll
- Forskingstema:
 - Næringsutvikling og bioøkonomi
 - Klima og ressursforvaltning
 - Lokalsamfunns- og distriktsutvikling
- Alle samfunnsfag

Pilestredet 17
Oslo

Idrettsbygget NTNU
Dragvoll, Trondheim

Omverdsanalyse: Vi har ei samanfakkande systemkrise

- Klimaendringane
- Korona-pandemien
- Energikrisa
- Krigane i Ukraina og
Midt-Austen

Ein perfekt storm –
og ingen spøk!

Bygda i dag: den mangfoldige bygda

- Bygdene blir, på grunn av urbanisering, sentralisering og globalisering både meir like og meir forskjellige: **glokalisering**
- **Innvandring og innflytting** forandrar bygdene
- Fritidsmobilitet: **folk bur fleire stader**
- **Flytande ruralitet**: det står ein kulturkamp om ”bygdas sjel”
- **Vi får mangfald** i staden for einfald
- Meir **ulik fordeling** av goder og byrder, også i bygdene
- Bygdenes overlevingskamp er ein kamp om mediemakt og imagebygging (**”det finst små bygder med store image”**)
- Norske bygders fortrinn: **frivillighet og dugnadsånd**
- Kva kan bli **den neste store bygdereformen** oppi dette?

Utfordringar i mange bygder

- Areal- og kulturkonflikter på land og sjø
- Usemje om mål og strategi
- Varierende vilje og evne til samarbeid:
- Mellom personar
- Mellom grupper og sektorar
- Mellom kommunar
- Mellom private og det offentlege

Evne til samarbeid og samhandling frigjer eller feller

8 faktorar som gir ei bygd, ein stad eller ein region godt omdøme

- Samhandlingskultur
- Kreativt kulturliv
- Mye dugnadsånd
- Profilerte personlegdomar
- Gode koalisjonar og handlekraftige leiartypar
- Dynamisk og variert økonomi
- Særmerkt kulturlandskap
- Identitet og dialekt

Bulyst og optimisme: Erfaringar med lokalt utviklingsarbeid

- At det må skapast ei positiv bevissthet om lokalsamfunnets verdi (med sosialt og kulturelt mangfald)
- At eldsjeleres rolle må anerkjennast og støttast
- At **dei menneskelege ressursane er ein nøkkelfaktor** for suksess, særleg i kulturnæringane
- At samhald, trivsel og kulturell stolthet er viktig for lokal identitet
- At det må finnast handlingsrom for lokale initiativ
- At det finst tolmodig kapital
- og at det finst bygde- og regionalpolitikarar med visjonar

Forklaring på dei som lykkest: det nødvendige triangel

Lokal mobilisering; eldsjeler

Spiss-
kompetansen

Arbeidsmaurane

Baktroppen og
bakkemannskapet

"Dei gode hjelparane"
Tolmodig kapital

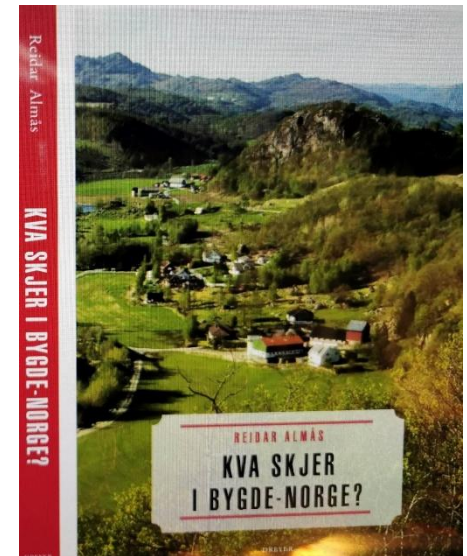
Offentleg støtte
Kommune, stat

Bygde-Norges styrke

- «Nordvegen», sjøvegen mot nord har eit stort uforløyst potensiale
- Kystfolket var dei første nordmennene
- Frå fjord til fjell: Både aktiv kystkultur, mellombygder og livskraftige fjellbygder
- Bygda har godt omdøme blant ungdom i kystbyane våre
- Lokalmaten: ostar, sider og øl set bygder på kartet
- Naturen; både sommar og vinter, stillhet og mørke

Bygde-Norge i den grønne glaskula

Bygde-Norge fram mot 2030: sterke og svake sider

- **Utfordringa blir å dra i lag**
- **Ikkje misunn naboen eller andre næringar, søk vinn/vinn**
- **Ikkje stel frå naboen, men skap eigne nisjer**
- **Elevane i vidaregåande utdanning er ein nøkkelfaktor**
- **Ta i bruk «sign on fee» for å få fagfolk tilbake**
- **Utfordringa bli stadig å fornye seg**
- **Tilfredshet er dødens første kyss**

Kvifor skal det bu folk på bygda

- «Fordi vi trives her», seier kvinnfolka.
- «På grunn av alle ressursane som finst i bygdene våre», seier karane
- «Ja takk, begge delar», seier eg.

Alle må tenke når dei vaknar om morgonen:

Kvinner og breiband er like viktige for bygdene som Golfstraumen!

Kva kan gjerast som vi vil skape ny utvikling i Bygde- Norge?

- Folk i Norge vil helst eige noe, i alle fall der dei bur, men...
- folk må sjølv i større grad få finne ut kor stor eigedom dei vil ha
- noen må drive eigedomsutvikling på bygda og nye selskapformer må sleppe til
- ein må kombinere sosial, økonomisk og human kapital på nye måtar
- Det trengst foregangsfolk, eldsjeler, innovatørar....
- Kort sagt “den **kreative** klassen”

Fem forslag til bygdevekst

1. Lag «**Småbruk 2.0**», ved å dele ifrå hus/tomt med litt dyrka/dyrkbar jord, skogholt, bekk, kratt, tumleplass...
2. Legg til rette for «bortekontor» for telependlarar og hyttebuarar som har behov for eit kontorfellesskap der dei kan leige seg inn
3. Sjå klimakrisa som ei redning, ikkje ein trussel og sats på desentraliserte fagskolar innan dei typar handverk, bergverk og industri som trengst i det grønne skiftet
4. Lag stipendordningar for ungdom som vil inn i omsorgsyrka med vilkår om tilbakeflytting og bindingstid etter endt utdanning, med «sign on fee» ved oppstart i arbeid
5. Kommunal støtte til «siste bonden i grenda» i grender der dei busette og hyttefolket er heilt avhengige av denne for brann og redning, brøyting, strøing og vedlikehald av veg.

Lage småbruk 2.0 har mange målgrupper

- Byfamiliar som vil bort frå hamsterhjulet og ut av trengselen
- Folk som vil dyrke meir av maten sjølve
- Yngre folk med liten eigenkapital og stor arbeidslyst
- Barnefamiliar med ønske om at barna skal ha ein aktiv oppvekst nær naturen
- Yngre, sperke pensjonistar med arealkrevjande hobbyar
- Folk som vil pusse opp, dyrke mat eller leve det gode liv på landet er tiltrekkerande
- Jfr TV-seriane «Eventyrlig oppussing», «Husdrømmar», «Det gode bondeliv»

Sats på den **kreative** klassen = aktive og kreative folk

- Bygg snikarbod («makerspace»)
- Felles verktøypool
- Låneordning for traktor
- Samlingslokale
- «Pynt brura»

Kreativ

«Småbruk» er det nye boligfeltet Mangfoldige ringverknader av eigedomsutvikling på bygda

Er statsforvaltaren den store Bøygen?

- Klimagassutslepp trumfar alt
- Byvekstavtalar, alle skal ta buss eller tog
- Jordlova §12, delingsparagrafen*
- Jordvern er viktig, men det er god plass utanom den beste dyrkajorda
-

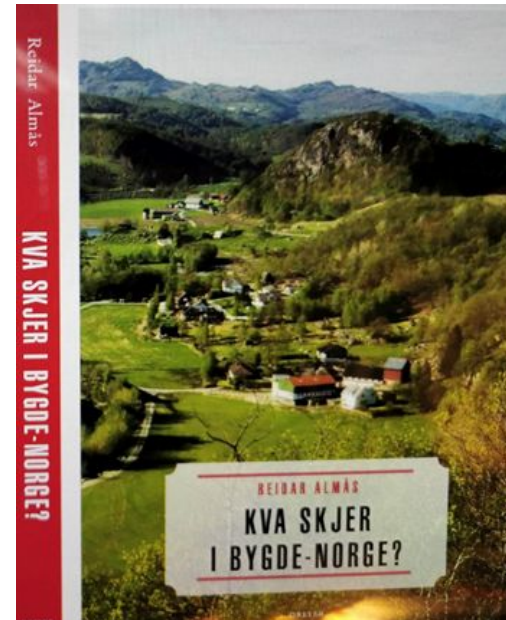
***Sjølvsjølvs om det etter tredje ledd ikkje ligg til rette for å gi samtykke til deling, kan samtykke givast dersom deling vil vareta omsynet til busetjinga i området (2013).**

Kva skjer i Bygde-Norge?

Noen smakebitar, les boka for meir...

- Vi må avslutte sorgarbeidet over heltidsbonden og innsjå at bygdemennesket er ein mangesyslar
- Produser småbruk når det er småbruk folk vil ha
- Det grønes skiftet er ei gåve til bygdenæringane
- Framtida i bygdenes arbeidsliv tilhøyrer fagarbeidarane i manuelle yrke, helse og omsorg
- Vi må innsjå at den glisne bygda berre er for spesielt interesserte med eigedom eller sans for friluftsliv og natur
- I små bygdebyar kan du leva omtrent same type liv som i storbyen, dersom det er det du vil

Størst av alt er lokal og regional samhandling

YNGRE, OPPEGÅANDE ELDRE- MORGONDAGENS RESSURS

- Yngre eldre med restarbeidsevne er ein gave til helsevesenet, landbruket, småbedrifter, frivillige organisasjonar og lokalsamfunn i by og land,...
- Vi er den sprekaste generasjonen eldre som noen gong har levd
- Fordi vi jamt over har hatt lettare og kortare arbeidsliv enn generasjonane før oss
- Fordi vi er friskare og lever lenger enn alle tidlegare generasjonar på grunn av ny kunnskap, betre helsevesen, ny medisin og ny teknologi
- Og endeleg fordi dei aller fleste oppgåver i arbeidsliv og frivillig sektor er lettare å utføre med større og mindre funksjonshemming enn før
- Spreke eldre er ikkje «avfall», men ein stor ressurs

Kvifor eg er optimist på bygdenes vegne Ikkje noe grønt skifte utan folk i distrikta

- Kven skulle produsere korn, kjøtt, mjølk og fisk viss det ikkje budde folk i distrikta?
- Kven skulle bygge vegane og husa vi bur i?
- Kven skulle produsere aluminium, koppar, stål og kunstgjødsel om det ikkje budde folk på mange små og store industristader rundt i landet vårt.
- Kven skulle bygge dammar, kraftlinjer og vindmøller som vi treng til energiomstillinga?
- Kven skulle leite etter sjeldne metall eller dyrke den blå åkeren, viss det ikkje fanst arbeidsfolk i kystsamfunna?
- Kven skulle produsere hydrogen og store batteri om det ikkje var busetting i kraftkommunane?

*Takk for meg
Frå Lufallsgrenda, Jårheim og
Tårnhe...*

